

Kiriku Elu

Juuni/Juuli 1991

Eesti katoliiklaste häälakandja

6./7. (19./20.) number

Kraliký klooster Tshehhimaal

JUUNI

- I 1. JUSTINUS, MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV
Si 51, 17-27; Ps 19; Mk 11,27-33
- P 2. Tavalise liturgilise perioodi IX pühapäev
5 Mo 5,12-15; Ps 81; 2 Ko 4,6-11; Mk 2,23-3,6
MARCELLINUS JA PETRUS, MÄRTRID.
- e 3. CAROLUS LWANGA JA TEMA KAASLASED, MÄRTRID. MÄLESTUSPÄEV.
Tb 1,1a.2. 2,1-9 (Vulg.); Ps 112; Mk 12,1-12
- t 4. Tb 2,10-23 (Vulg.); Ps 112; Mk 12,13-17
- k 5. BONIFATIUS, PIISKOP JA MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV.
Tb 3,1-11.24-25 (Vulg.); Ps 25; Mk 12,18-27
- n 6. Tb 6,10-11a. 7,1.9-17. 8,4-10 (Vulg.); Ps 128; Mk 12,28b-34
NORBERT, PIISKOP.
- r 7. KRISTUSE PÜHIMA SÜDAME PÜHA
Ho 11,1.3-4.8c-9; Ps Js 12,2-6; Ef 3,8-12.14-19; Jh 19,31-37
- I 8. Tb 12,1.5-15.20 (Vulg.); Ps Tb 13,2.6-8; Mk 12,38-44
- P 9. Tavalise liturgilise perioodi X pühapäev
1 Mo 3,9-15; Ps 130; 2 Ko 4,13-5,1; Mk 3,20-35
EPHRAEM, DIAKON JA KIRIKU DOKTOR.
- e 10. 2 Ko 1,1-7; Ps 34; Mt 5,1-12
- t 11. APOSTEL BARNABAS. MÄLESTUSPÄEV.
2 Ko 1,18-22; Ps 119,129-135; Mt 5,13-16
- k 12. 2 Ko 3,4-11; Ps 99; Mt 5,17-19
- n 13. ANTONIUS PADUAST, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR.
2 Ko 3,15-4,1.3-6; Ps 85; Mt 5,20-26
- r 14. 2 Ko 4,7-15; Ps 116; Mt 5,27-32
- I 15. 2 Ko 5,14-21; Ps 103; Mt 5,33-37
- P 16. Tavalise liturgilise perioodi XI pühapäev
Hs 17,22-24; Ps 92; 2 Ko 5,6-10; Mk 4,26-34
- e 17. 2 Ko 6,1-10; Ps 98; Mt 5,38-42
- t 18. 2 Ko 8,1-9; Ps 146; Mt 5,43-48
- k 19. 2 Ko 9,6-11; Ps 112; Mt 6,1-6.16-18
ROMUALDUS, ABT.
- n 20. 2 Ko 11,1-11; Ps 111; Mt 6,7-15
- r 21. ALOISIUS GONZAGA, PÜHENDUNU. MÄLESTUSPÄEV.
2 Ko 11,18.21b-30; Ps 34; Mt 6,19-23
- I 22. 2 Ko 12,1-10; Ps 34; Mt 6,24-34
PAULINUS NOLAST, PIISKOP;
JOHN FISHER, PIISKOP JA THOMAS MORE, MÄRTRID.
- P 23. Tavalise liturgilise perioodi XII pühapäev
Hi 38,1.8-11; Ps 107; 2 Ko 5,14-17; Mk 4,35-41
- e 24. RISTIJA JOHANNENESE SÜNNIPÄEV. SUURPÜHA.
Js 49,1-6; Ps 139; Ap 13,22-26; Lk 1,57-66.80
- t 25. 1 Mo 13,2.5-18; Ps 14; Mt 7,6.12-14
- k 26. 1 Mo 15,1-12.17-18; Ps 105; Mt 7,15-20
- n 27. 1 Mo 16,1-12.15-16; Ps 105; Mt 7,21-29
KYRILLUS ALEKSANDRIAST, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR.
- r 28. IRENEUS, PIISKOP JA MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV.
1 Mo 17,1.9-10; Ps 128; Mt 8,1-4
- I 29. APOSTLITE PEETRUSE JA PAULUSE SUURPÜHA,
TALLINNA KIRIKU TEMPLIPÜHA
Ap 12,1-11; Ps 34; 2 Tm 4,6-8.17-18; Mt 16,13-19
- P 30. Tavalise liturgilise perioodi XIII pühapäev
SI 1,12-15. 2,23-24; Ps 30; 2 Ko 8,7.9.13-15; Mk 5,21-43
ROOMA KIRIKU ESIMÄRTRID.

Suured muutused Läti ja Eesti rooma- katoliku kirikus

1. juunil pühitseti Riia püha Jaakobuse katedraalis piiskopiks Jānis Pujats, ning seati ta ametisse Lätimaa uue peapiiskopina. Talituse viis läbi paavsti nuntsius Ida-Euroopas, Vatikaani suursaadik N. Liidus msgr. Francesco Colasuonno, osalesid piiskopid Jānis Cakuls ja Vilhelms Nukšs ning arvukalt preestreid, viimaste hulgas ka isa Rein Ūnapuu.

Vastne piiskop on esimesena Lätimaa sõjajärgsetest ülemkarjastest metropoliidiõigustes kirikujuht. Varem olid kõik N. Liidu ordinaarpiiskopid represseerimise kartusel apostelliku administraatori staatuses, mis võimaldas paavstil neid vajaduse korral kirikujuhi positsioonil põlpsasti välja vahetada. (Eesti ainus piiskop Eduard Profittlich oli apostellik administraator seetõttu, et Eesti katoliku kirik ei andnud piiskopkonna mõõtu välja.)

Taastatakse ka Liepāja piiskopkond, mille piiskopiks on määratud Jānis Bulis, kuid tema pühitsemine on planeeritud sügisele. Endine ordinaarpiiskop Jānis Cakuls asub edaspidi Riia peapiiskopkonna abipiiskopi ametisse.

Ärgem unustagem ka meie, Eestimaa katoliiklased, palvetada piiskop Johannese eest, kes praegu on ka meie ordinaarpiiskop, ning tänada Issandat selle eest, et rasketel sõjajärgsetel aastatelgi on meil alati olnud ülemkarjane Riia piiskopi näol.

*

5. juunil külastas peapiiskop Colasuonno ka Eestit. Tema visiidi eesmärgiks oli kohalike olude uurimine, et tulevikus taastada Eestis katoliku kiriku hierahia, st anda Eesti katoliiklastele taas iseseisvus. Missuguses staatuses ja kes saab olema Eesti katoliku kiriku pea – alammääraks on siin nuntsiusele alluv generaalkaas, ülemmääraks apostellik administraator, kes allub otse pühale aujärele – seda otsustab paavst. Meie kirikule nii tähtsa sündmuse asjade käik oleneb Jumalast, ja Tema ette toogem oma palved, et Ta ei laseks «iseenda tarkuse» hoolde antaval Eesti katoliku kirikul muutuda järjekordseks soomeugrilike Pea- ja Andrese nääkluste tallermaaks.

Frantsiskaanlaste klooster Eestisse?

Maikuu kahekümne üheksandal päeval külastasid Eestit kaks frantsiskaani munka Leedust Kretinga kloostrist, üks nendest lihtne orduvend, teine ordu provintsiaal isa Astius. Räägiti frantsiskaanlaste kloostri avamise perspektiividest Eestis. Esimese kloostripaiga ideena oli kõne all olnud Padise, kuid kohale sõites selgus, et sealse kloostri restaureerimine elamiskõplikuks võtaks rohkem raha ja aega kui uue kloostri ehitamine. Ehk võib tulevikus, kui Padise klooster restaureeritakse, selle ideega taas välja tulla, sest mis muu otstarve võiks niisugusele hoonetekompleksile rohkem sobida kui see, mille jaoks ta püstitatud on. Padise alevi praegune juhtkond ei pea seda ideed võimalikuks.

Teine plaan on reaalsem: hiljuti anti Eesti rooma-katoliku kirikule tagasi sellele kuuluv maja ja park Järvamaal, Kodasema külas. Kohalik rahvas kutsuski seda paika varem «Kodasema kloostriks», kuigi ta küll kloostrina ei jõudnud õiget hoogu sisse saada; sinna planeeriti aga just frantsiskaanide kloostrit. Kuigi ka selle maja elamiskõplikuks muutmise nõuab palju tööd, on kloostri avamine seal palju tõenäolisem.

Kretinga frantsiskaanid peavad end järelkasvu poolest võimeliseks rajama Eestisse oma filiaali, kuhu alguseks saadetakse kaks orduvenda ja üks munkpreester. Siis oleks ka eestlaste jaoks, kes saavad Jumalalt kutsumuse, loodud võimalus teenida Teda oma kodumaal sellises aastasadade vältel kujunenud ning end õigustanud vormis.

Läbirääkimised kloostri asutamise üle jätkuvad tulevikus, kui Kodasema maja on kohalike jõududega remonditud. Kõiki neid aga, kes tunnevad muret selle üle, et Eestimaal taastuksid, tekkiks, kasvaksid ja areneksid katoliku kiriku normaalse elu juurde kuuluvad struktuurid, kutsume üles ka selle artikli pealkirjas väljaöeldud idee tõekssaamise eest väsimatult palvetama.

Käesoleval leheküljel olevate artiklitega seostuvad fotod oleme paljundusvahendite põhjustel sunnitud paigutama ühele eraldi leheküljele. Vabandame ka paljundusjälje kehva kvaliteedi pärast, kuid paremat tehnikat pole meil praegu kusagilt võtta. Toimeus.

PEAPIISKOP JANIS PUJATSI ESIMENE
PIISKOPLIK ÕNNISTUS

FRANTSISKAANID KODASEMAL

Pühima neitsi Maarja pärispatuta saamise kongregatsiooni õed Eestis

Algus «KE» nr 5/91

Eestisse tulevad C.In.Conc. õed 6.9.1936 saadetuna kongregatsiooni administratsiooni poolt. Tartusse õed M. Concordia Vyletova, Blažena Jedlickova, M. Oliva Hnilova; Pärnusse õed Salvatora Belikova, M. Ružena Prochažkova ning M. Electa Herzigova. Neid võtavad vastu isa Berard Huber O.Cap., vennad Maternus ja Otto O.Cap. ning proua Irena Stryki.

Õdedele üüratakse neljatoaline korter Jakobi 49 üheks aastaks üüriga 50 Ekr kuus. Eesti keele õpinguid alustatakse isa Berardi poolt soovitatult proua M.Audova juures kolm korda nädalas.

8.9.1936 külastab õdesid Msgre. Profittlich. Ta annab õdedele juhendeid ja soovitusi töö alustamiseks. Ohlasi annab Msgre. Profittlich loa koduse kabeli seadmiseks ning ristitee pühitsemiseks. Kabel pühendatakse Issanda Jeesuse kasuisale – pühale Joosepile. Missad toimuvad kabelis igal laupäeval.

Oktoobri teisel poolel alustavad õed tegevust lasteringiga. Preester Berard pühitseb selleks tarbeks ruumi. Lasteringi võetakse esmajoones nende vanemate lapsed, kelle vanemad peavad tööl käima. Tasuks on 2 Ekr kuus. Lapsi tuleb algul 15. Et õed ei valda eesti keelt, on töö esialgu küllalt raske. õdede pihisaks määrab piiskop Profittlich isa Zacharias Antonisenovi O.Cap. idariitusest tema vene keele oskuse pärast, samuti poola preestri Lucian Ruszala.

3.10.1936 sõlmitakse ostuõiguse kokkulepe ning 12.11.1936 määratakse ehituseks Jakobsoni tänava krunnid nr. 72, 73, 74. Preestrid soovivad ehitada sinna õdedele kloostri. Linnavalitsus võtab varsti õdedelt need maatükid tagasi.

28.11.1936 määratakse Püha Tooli poolt Msgre. Profittlich Eesti esimeseks piiskopiks Adrianopoli ülempiiskopi tiitliga. Piiskopiks pühitsemine toimub 27.12.1936. Kohal viibivad ka kõigi naisordude esindajad, kes töötavad Eestis. Oma andumuse väljendamiseks kingitakse piiskopile rist ning karjasekepp.

5.1.1937 vahetatakse kongregatsiooni Eesti filiaali ülemad: õde Salvatora tuleb Tartusse ning õde Concordia sõidab Pärnusse. Tartus töötab siis mänguringi juhendajana õde Blažena, õde Ružena ning koduste tööde eest vastutab õde Oliva.

17.2.1937 pühitseb isa Berard õdedele nende kodus kabelis ristitee.

12.5.1937 külastab õdesid nende ülem M.M. Václava Knapová koos vikaar M.M. Pavlina Černoskovaga. Koos ülematega tuleb Eestisse tööle õde M. Dobromila Kubosova. Ülemõde külastuse üheks eesmärgiks on omandada õdedele nii Pärnus kui Tartus maja. Tartus soovitakse osta maja Jakobsoni 2, et aga Pärnu õdede elutingimused olid väga puudulikud, siis ostetakse õdedele Pärnusse maja Karuselli 27.

16.5.1938 ostab kongregatsioon õdedele maja Tartus Gustav-Adolfi 53 F. Erese käest. Ostu hind on 42 tuhat Ekr. Tänutäheks kingib ülemõde Tartu kirikule püha Joosepi pildi. Maja eest tasumisega on suuri raskusi, ometi saab kõik korda ja õed kolivad juulis oma majja. 2.6.1938. pühitsetakse seal kabel ja ristitee. Tartu kogudus kingib õdedele ciboriumi. Kabelis toimub missa iga päeva. Peale kabeli pühitsemist külastab õdesid piiskop Profittlich.

Samal aastal paluvad õed luba eralasteaia avamiseks. Luba saadakse, kuid seda tuleb igal aastal uuendada. Lasteaeda võetakse kõiki lapsi rahvusest või usust sõltumata. Lasteaia kolmanda tööaasta lõpuks käib seal 50 last. Vanemate soovil avatakse internaat. Internaadis on 7 last.

Puhkeb sõda. Nõukogude valitsus natsionaliseerib kõik kirikud, kiriklad ja suuremad majad. Erakoolid keelustatakse. Õdede maja natsionaliseeritakse 14.11.1940, samuti kirik ja kirikla. Kaputsiinide väike trükikoda «Tungal» pitseeritakse 19.11.1940. Hiljem viiakse see tõenäoliselt Tallinna. Õed üürivad raskustega lasteaia kõrvalmajas toa, makstes üüri 60 rbl kuus. Isa Berard valmistab kirikla suure saali jumala teenistuste pidamiseks, ise elab ta saali kõrval olevas köögis. Saali üür on 200 rbl kuus. Varsti kolivad isa Berard ja vend Otto samasse saali, eraldades sealt kõrvalruumi. Vend Maternus on lahkunud juulis 1940. Samuti on lahkunud isa Robert Pärnust. Tartu kogudus ei jõua üüri tasuda ja jumala-teenistused lõpetatakse. Edaspidi toimuvad missad õdede korteris. Õdedel on nende tuleku algusest luba pühitsetud hostiate säilitamiseks. Õdede lasteaed töötab veel nende juhendamise all seni, kuni haridusosakond vahetab nad oma kaadriga. Lasteaias korraldatakse 3-kuulised kasvatajate kursused. Lastevanemad esitavad avalduse, milles esitavad soovi, et õed jäetaks tööle edasi. Haridusosakond esitab aga tingimused, millistega õed ei saa nõustuda ning õed loobuvad tööst lasteaias. Vanemate palvel töötab lasteaia köögis siiski lühikest aega veel õde Celesta (kuni juunini 1941)

Kongregatsiooni ülemate loal lahkuvad nooremad õed Eestist 1940. aasta lõpul ning juba järgmisel aastal kõik ülejäänud õed. Õde Salvatora jääb kodakondsuse tõttu (oli saanud kodakondsuse 16.2. 1940) koos õdede Celesta ja Ašuntaga Eestisse. Õdedel tuleb igal aastal muretseda endale elamisluba, milleks peab neil olema tõend töökohalt.

1940. a. septembri viimasel pühapäeval on Tartus (viimane) kinnitamise sakramendi jagamine.

2.2.1941 sõidavad piiskopi soovitusel ära Tartu preester Berard ja kaks nädalat hiljem vend Otto. Alates 3.2.1941 tuleb Tartusse kogudusepreestri kohale isa Vasili Burgeois.

11.5.1941. on piiskop Profittlich viimast korda Tartus.

1941. aasta lõpul on jälle teine valitsus. 5.8.1941 on Tartu kirikus 11 püha missat. Tartusse asub saksa diviis, kus oli 10 katoliku preestrit. Õed võtavad hoole kiriku eest enese peale, töötavad haiglas ning väikestes usuõpetuse gruppides.

23.6.1942 isa Burgeois areteeritakse. Õed teatavad sellest Tallinna. Isa Werling tuleb Tallinnast, määrab uue koguduse nõukogu ja lubab peale uue preestri pühitse-

mist saata Tartusse preestri. 15.7.1942 võetakse ära kirikla saal ja muudetakse laoks. Isa Burgeois vabaneb vanglast 1944. Ta elab kaks aastat Esnas ning sõidab siis välismaale (suri 1975 San Paulos Brasiilias).

3.7.1942 tuleb Tartusse noor preester Aleksander Dordett.

15.8.1944 lahkub isa Dordett Eestist. Tartu evakueeritakse.

17.8.1944 lahkuvad õed Tartust maale. Nad võtavad kaasa pühitsetud hostiad. Kui sõda on Tartust üle läinud, tuleb Narvast isa Taddeus Kraus Tartusse tööle. Jaanuaris 1945 tuleb Tartusse isa Lucian Ruzata. Ta on sõja ajal töötanud tõlgina. Isa Lucianil diagnoositakse suhkruhaigus. Isa Taddeus saadab ta Esnasse, kuid ta sureb teel.

1945. aastal saadetakse isa Werling välja.

Isa Taddeus töötab Tartus üle kahekümne aasta. Ta lahkub Poolasse 1964. Õed paluvad Riia piiskoppi määrata Tartusse preester ning määratakse isa Andreas - Jānis Pavlovskis.

14.9.1964. peab isa Andreas Tartu kirikus esimese eestikeelse jutluse. Isa Andreas lahkub 1977. a. Kasahstani Džambulisse.

Tartu koguduse eest jääb hoolitsema Tallinna preester isa Miķelis Krumpāns, kes käib seal kaks korda kuus üks kord laupäeval ja üks kord pühapäeval. Igapäevased teenistused algavad taas 1986. aasta suvest, kui Eestisse tuleb tööle isa Rein Ōunapuu. Ka selle aja jõuavad õed veel ära oodata. Isa Miikael sureb 13.7.1987, õed Salvatora ja Celesta lahkuvad sama aasta hilissügisel Tšehhimaale.

Eestis töötasid C.Im.Conc. õdedest:

1. õde M. Concordia Vyletova
2. " M. Salvatora Belikova
3. " M. Assunta Pesova
4. " M. Celesta Štohanzlova
5. " M. Blažena Jedličkova
6. " M. Calista Gružova
7. " M. Dobromila Kubisova
8. " M. Ružena Prochažkova
9. " M. Radima Dvořakova
10. " M. Oliva Hnilova
11. " M. Electa Herzigova
12. " M. Marta Plevova

koostas Toivo Reitalu

Vabandame tshehhi nimede õigekirja küsitavuse pärast nii eelmises kui käesolevas ajalehe numbris.

Toimetus.

Isa Andrease mälestused

Käesoleva aasta mai algul tegid kaks Tartu katoliku koguduse liiget reisi Dzhambuli, et külastada ja intervjuuerida sealset kogudusepreestrit, kaputsiinide orduusse kuuluvat isa Andreast (kodanikunimega Jānis Pavlovskis). Isa Andreas töötas aastatel 1964 - 1977 Tartu kiriku kogudusepreestrina, ning tema töö ja mälestused on osaks Eesti katoliku kiriku ajaloost, mille talletamine tuleviku jaoks on nõukogudeaegsetel aastatel olnud kahjuks väga vähene ning intervjuuerijate töö seega eriti tänuväärne. Mälestused on üles kirjutatud Dzhambulis 9. mail 1991.
Toimetus.

Olen sündinud Lätis Daugavpils rajoonis Viški linnakese lähedal Vilusi külas. Minu isa ja ema olid katoliiklased. Mu isa oli lihtne talumees, talus oli 2,5 ha maad. Sündisin 1914. a. esimese sõja ajal. Algkoolis käisin Cirsi külas 4 klassilises koolis, seejärel 6 klassi Daugavpils linna koolis. Gümnaasiumis käisin algul kaks aastat Aglona katoliku kiriku gümnaasiumis, hiljem majanduslike raskuste tõttu Daugavpils gümnaasiumis.

1932. a. astusin Riia seminari. Tol ajal õppis seal 50-60 seminaristi. 1933 astusin kaputsiinlaste orduusse ning sõitsin koos kolme teise vennaga Saksamaale üheks aastaks novitsiaati. 1937 pühitseti mind preestriks, mille järel õppisin veel kaks aastat seminaris. Enne sõda jõudsin lõpetada Riia Ülikooli teoloogiateaduskonna ning valmistada ette dissertatsiooni. 1942. a. sain teoloogialitsensiaadiks, töö teema oli «Mõistuse osa uskumise aktis Uue Testamendi järgi». Venelaste tulles teoloogiateaduskond likvideeriti.

1949. a. 1. juunil saadeti Ministrite Nõukogu otsusega meid Riist välja, Bauska rajooni. Sama aasta lõpul arreteeriti meid kõiki ja viidi vangi. Meie ülemaks oli pater Thomas. Kolm esimest vangistuse kuud olid väga rasked seejärel viidi meid keskvanglasse, kus oli kergem režiim. Vangistuses olin teistest vendadest eraldi. Aasta pärast kutsuti välja ja öeldi lihtsalt, et mulle on mõistetud 10 aastat töölaagrit. Mind saadeti Karaganda oblastisse ehitustöödele, veidi hiljem paigutati ümber veehoidla tammi ehitusele. Samas laagris oli veel kaks läti preestrit ja leedu preestreid, kuid kaputsiinlasi peale minu ei olnud. Katoliiklasi oli laagris palju, vaikselt pidasime ka missasid. Üldiselt seda ei takistatud. Ühel korral aastast oli sugulastel lubatud saata pakk - selles saadeti siis pühad hostiad, veini valmistasin ise rosinatest.

Kui olin keskvanglas, tutvusin seal kahe eestlasega, olid head inimesed. Noorema käest õppisin eesti keelt. Kuna paberit ei olnud, kirjutasime sõnad vihiku klambriga seebi peale. Hiljem laagris kohtasin mitmeid eestlasi, kuid nende nimesid kahjuks ei mäleta enam.

Enne sõda ei teadnud ma peaaegu midagi Eesti katoliku kirikust, teadsin vaid, et seal töötas kaputsiinlasi - nad

käisid aegajalt meie kloostris. Seminari ajast mäletan, et sinna toodi ka «Kiriku Elu» numbreid. Arvan ka, et kohtusin gümnaasiumis õppimise ajal isa Robertiga, kes hiljem töötas Eestis.

Laagrist vabanesin 1956. a. juunis. Töötasin Lätimaal, minu esimene kogudus oli Latesenes, hiljem olin Tukumsis ja Smiltenes. Sel ajal käisid ateistid kiriku juures propagandat tegemas – käisid mitmekesi pühade ajal, uurisid kõiksugu asju, hiljem kaebasid preestri kohta volinikule. Lätis töötasin väikestes kogudustes, kuna volinik ei lubanud, et kaputsiin töötaks suures koguduses.

Tartusse määras piiskop Vaivods mind 1964. aastal. Olin ka varem Tartus viibinud, külastasin vahel pater Taddeust, kes oli samuti kaputsiin. Ta tõlkis palju eesti keelde, kogu missaali, kogu UT ja suure osa VT raamatuid. Paljud raamatud jäidki vaid käsikirjadeks. Tema tööd hinnates peab ka arvestama, et tol ajal puudus eesti-poola sõnaraamat.

Kui isa Taddeus ära sõitis, tahtis linnavalitsus kiriku sulgeda. Piiskop Vaivods päästis olukorra – ta helistas volinikule Tallinna ja ütles, et sõidab kirikukogule, kus ta peab ütleva, kui palju on kogudusi. See, et Eestis oleks kaks kirikut, on prestiizhi küsimus. Piiskop oli tark ning oskas nendega rääkida. Hiljem, peale Helsingi nõupidamist, kui Kasastanis lubati katoliku kogudusi registreerida, määras ta preestreid, kes sõitsid sinna tööle. Piiskop tegi väga palju head üle kogu N. Liidu.

Sel ajal kui alustasin oma tööd Tartus, purustati sageli kiriku aknaid. Kui parandasime, siis loobiti jälle puruks. Seda tegid poisikesed ja mõned noormehed – suhtumine kirikusse oli selline. Pidime siis aknad katma traatvõrguga.

Tartus oli algul vähe katoliiklasi: 15–20 inimest pühapäeviti. Mõne aasta pärast tulid sakslased. Neil ei lubatud algul Tartus elada, tulid siis ümbruskonnast bussiga pühapäeviti missale. Paides oli palju sakslasi, nad tellisid kaks bussi, millega sõitsid kohale.

Sakslased tegid kirikus suure remondi 1975. aastal. Igal laupäeval tulid 4 sakslast Paidest, oma töövahenditega, tegid kõik tasuta ja isegi sõidupiletit ei lubanud kinni maksta. Linnavalitsus ei teadnud sellest midagi – keegi ei oleks uskunud, et seda tööd tehakse tasuta. Volinik õiendas koosolekul, et kiriku raha tuleb panna hoiukassasse, arvas, et raha on palju kõrvale pandud. Selle pärast oli palju kontrollimist ja õiendamist, mitu korda käis kahtlasi inimesi, kes uurisid kiriku olukorda.

Hiljem, seitsmekümnendate aastate teisel poolel, sõitsid kõik sakslased ära, Eestist lubati neid kergemini emigreeruda. Tartus mul palju tööd ei olnud, jäi aega, ning ma sain koostada venekeelse katekismuse ja kiriku ajaloo.

Kui tulin Eestisse tööle, õppisin eesti keelt. Selles aitas mind proua Arike. Algul tõlkis ta ka minu jutlused, hiljem parandas neid, mida olin kirjutanud eesti keeles.

Tallinna preestrit isa Miikaeli tundsin juba varem. Seminaris õppimise ajal oli ta meie kloostris eksamiteks valmistumas. Preester Miikael ei olnud ordupreester. Olin sageli tal Tallinnas abiks, eriti paastu ajal. Temaga ei saanud aga palju kõnelda, kõiki kohtumisi jälgiti ja kuulati pealt. Isa Miikael rääkis, et kord oli Tallinnas sõjaväelased kirikus ja ei lasknud kedagi ligi. Mida nad seal tegid, ei tea.

Külalisi ei käinud palju, mõnikord 1–2 preestrit Lätimaalt. Esimesel korral oli Tartus kinnitamise sakramendi jagamisel 150 inimest, kõik peamiselt sakslased. Kinnitamise sakramenti jagasin piiskopi loal. Ühel korral oli piiskop ka Tallinnas, selle eest sain hiljem Moskvast noomituse, et ei olnud seal luba küsinud.

Tartu õed olid koguduse südameks, nendeta oleks kirik juba sõja ajal kinni pandud. Õed ohverdasid kogu oma elu Tartu kirikule ja Eestile. Nad töötasid haiglas väga hästi, arstid pidasid neist lugu. Kui õde Salvatora tahtis haiglatöölt ära tulla, et oleks võimalik pühapäeviti kirikus oreli mängida, anti talle kõik pühapäevad vabaks.

Eestlased suhtusid katoliku preestrisse heatahtlikult. Mitu luteri kiriku õpetajat käis Tartu kirikus külas. Pärnust käis üks baptisti perekond. Üks tütarlaps maalis kirikule jõulusõime jaoks suure maali. Tartu lähedal Puhjas töötas õpetaja Kalju Kukk, tema käis tihti kirikus. Üks perekond oli eestlasi – mees töötas «Edasi» toimetuses, kuid tema ei käinud kirikus, kartis, et vallandatakse.

Peale Helsingi nõupidamist lubati Kasahstanis avada mitu katoliku kogudust, vajadus preestrite järele oli seal väga suur. Kuulsin sellest ning pakkusin ennast sinna tööle. Tartu kogudus oli väike ja see ei olnud Tallinnast kaugel. Nii tulingi tööle Dzhabuli. Kohe algul oli väga palju ristimisi. Krasnoarmeiskisse tuli tööle veel teine kaputsiin, kes aga varsti suri. Hooldasin siin kolme kogudust. Praegu töötan Karaganda linnas. Kasahstani luuakse oma piiskopkond, samuti nagu Novosibirskisse. Dzhabuli koguduses olid peamiselt sakslased, nüüdseks on nad peaaegu kõik siit lahkunud oma kodumaale.

Oma orduülemaga, pater Thomasega kohtusin peaaegu igal kuul. Ta töötas Lätis ja oma elu lõpus samuti Kasahstanis. Kaputsiinlasi oli neli lätlast ja isa Thomas, kes oli pärit Tirooli mägedest Austria ja Itaalia piiril. Nüüd on kõik vennad juba surnud. Olen üksinda.

Intervjuerisid Toivo Reitalu ja Peeter Tenjes

MIDA KIRJUTASID JEESUSEST TEMA JÜNGRID

preester Mieczyslaw Malinski

(Raamatust «Uskuda Kristusesse»
algus KE nr 2/89)

Lahingud Jeesuse isiku ajaloolisuse üle peeti XIX sajandil. Loodi suur hulk teooriaid, millest ehk kõige enamlevinumaks võiks pidada järgmist: elas kord inimene, kelle nimi oli Jeesus. Ta oli erakordselt tark ja laia silmaringiga, nii et suutis end vabastada kehtiva avaliku arvamuse mõjust – juudi fanaatikutest, kellest suurem osa olid variserid. Jeesus oskas vaadata kriitilise pilguga palestiina elutegelikkust ja julges valitsevate kildkondade vastu rahva kaitseks välja astuda. Ta püüdis inimesi aidata nende ihuvaevades, sest ta oskas ravida. See kõik tõi talle suure populaarsuse eriti kõige vaesemate hulgas. Kahjuks ei olnud ta diplomaat. Teda hakkasid vihkama nii variserid kui nende vastased saduserid. Nii mõisteti Jeesus surma.

Kristlased suhtusid sellesse teooriasse väga erinevalt:

– Nojah, enamvähem nii see võiski olla – ütlesid paljud nende seast, kuid ateististunud uurijad ei jäänud rahule:

– Mitte sugugi, sest Jeesus ei tõusnud ei surnuist üles ega teinud ühtki imet. Alles pärast surma tekkisid Jeesuse isiku ümber rahva seas paljud legendid, mis olid täis imedekirjeldusi. Räägiti tema imelisest sündimisest ja imedest, mida ta tegi oma avaliku tegevuse ajal: haigete terveks tegemine, surnute ülesäratamine, leivarohkendamine. Selles müüdis on paljugi laenatud naaberrahvaselt, eriti pärslastelt.

– See on võimatu.

– Mis alusel? See kõik ei saanud ju olla tõsi.

– Teame seda kiriku traditsioonist.

– Kiriku traditsioon ei saa olla teaduslik argument.

– Ka evangeeliumid, apostlite tegude raamat ja apostlite kirjad on osa traditsioonist.

– Evangeeliumid kirjutati alles II sajandi lõpus; selleks ajaks kasvasid faktid legendide umbrohtu.

– Kuidas nii! Esimesed kolm evangeeliumi: Matteuse, Markuse ja Luuka evangeelium kirjutati I sajandi teisel poolel, umbes aastal 60, Johannese evangeelium umbes aastal 100.

– Sugugi mitte. Mitte ühtegi evangeeliumi ei kirjutatud õiged Matteus, Luukas või Johannes. Neid nimesid kasutasid anonüümsed autorid II sajandi lõpust, kes Naatsareti Õpetaja austajate poolt väljamõeldud müüdi kirja panid.

See oli hüpotees, mida tuli tõestada või ümber lükata.

Algas nüri võidujooks kristlike ja ateistlike teadlaste vahel, et Jeesuse ajaloolist olemasolu teaduslikult tõestada.

Uurijate saak oli jahmatamapanev – ainuüksi kreeka-keelseid evangeeliumi käsikirju leiti 2500. Neist 40 olid üle 1000 aasta vanad. Leiti ka hulgaliselt tõlkeid teistesse keeltesse, millest mõned osutusid vanemateks kreeka-keelsetest. Tõeliseks sentsatsiooniks kujunes koptikeelse evangeeliumi käsikirja leidmine, kui selgus, et see pärineb III sajandist. See oli juba midagi. Kauga aega ei suu-

detud varasematest tekstidest midagi leida ja see on mõistetav, sest tol ajal kirjutati papüürusele. Näiteks Pauluse kiri roomlastele mahtus papüüruserullile, mille pikkus oli 2–3 meetrit, ja mis siis veel rääkida evangeeliumidest. Tol ajal ei kirjutatud ju selleks, et seda talletada muuseumidele. Rullraamatud teenisid usklikke, kes andsid selle teistele käest kätte edasi – kuid papüürus on habras, ja ka aeg tegi oma töö. Alles III sajandist alates hakati kirjutama kestvama materjali, pürgamendi peale, mille lehed köideti kokku sarnaselt meie raamatutele. Pühakirjast on meie ajani säilinud kaks eksemplari IV sajandist – Vatikani koodeks (Vaticanus) ja Siinai koodeks (Synaiticus).

Siis aga "lõhkes pomm". Professor L. A. Muratori leidis Milano Ambrosiaani raamatukogust papüüruse, mis pärines aastast 180. Selles koodeksis olid Uue Testamendi raamatud, mille autorite kohta võis samas leida täpset teavet. Näiteks lõi millega algas Luuka evangeeliumi kandis endas järgmist sõnumit: «Kolmas evangeeliumi raamat püha Luuka järgi. Kristuse taevassenimise järel võttis Paulus arst Luuka, kes nagu see, kes oli seadusega tuttav, pani kirja tema õpetuse oma nime all. Ise polnud ta Issandat näinud, aga kirjutas võimalust mõõda kõigest alates Johannese sündimisest.»

See oli juba avastus, sest kui 180. aastal pandi kirja ametlik loetelu pühadest raamatutest, teiste sõnadega, raamatutest mida peeti Jumala poolt inspireerituks, siis pidi see veendumus olema üldlevinud juba kaua aega.

Järgmine tähtis dokument leiti 1935. aastal Rylandsi raamatukogust Manchesteris. See oli papüürus, millelt võis lugeda fragmenti püha Johannese evangeeliumist, Jeesuse vestlust Pilaatusega, ja see oli kasutusel olnud Egiptuses 130. aastal. Järelikult tunti seda, Väike-Aasias kirjutatud raamatut 130. aasta paiku ka Egiptuses. Ja tegemist oli just selle evangeeliumiga, mida ajastati kõige hilisemaks, mille suhtes oli olnud kõige rohkem kahtlevaid seisukohti.

Samal ajal uuriti ka viiteid evangeeliumide kohta, mida võis leida kirikuisade ja apologetide – kõige vanemate kristlike kirjameeste – teostest. Ka siin võis leituga rahule jääda. Evangeeliumidest kirjutavad otseselt Klemens Aleksandriast aastal 200 oma «Põhijoontes» Ireneus oma raamatust «Eksiõpetajate vastu» aastast 180. Evangeeliumitsitaate kohtab ka «Apoloogias», mille autoriks on teise sajandi keskel märtrina surnud Justinus. Ireneus, püha Polykarpose õpilane (+ 155), kes oli omakorda apostel Johannese õpilane, annab tunnistust: «Lõpuks kirjutas Johannes, Issanda õpilane, kes puhkas tema rinnal, evangeeliumi oma Eefesoses, Aasias viibimise ajal.» See aga polnud veel kõik. 120. aasta paiku kirjutab Papias Hierapolisest viiekõitelise teose «Issanda jutluste seletus», milles ta kommenteerib evangeeliumi paljusid üksikasju. Muuhulgas seisab kirjas: «Matteus kirjutas Issanda sõna heebreata keeles. Seda on aga õelnud preester Markus, kes oli Peetruse tõlk ja kirjutas täpselt üles kõik selle, mis tal meeles oli, kuid mitte selles järjekorras nagu sündmused ja Issanda sõnad järgnesid, sest ta polnud kunagi kuulnud Issandat ega kuulunud tema järel käijate hulka, vaid alles hiljem oli ta Peetruse reisikaaslaseks.»

Kõige selle hiiglasliku teadusliku töö tulemusena, mida evangeeliumide kallal tehti, sai hõlpsasti tõestada,

et Apostlite tegude raamatu autoriks on püha Luukas, nii nagu sellest oli rääkinud ka kristlik traditsioon, ja et suurema osa Pauluse kirjade autoriks on Paulus ise. Tänapäeval peetakse kõiki Pauluse kirju – välja arvatud kiri heebrelastele, mis ei pärine kindlast tema sulest – Pauluse enda kirjutatuks. Kriitika seab küll kahtluse alla ka 2 kirja tessalooniklastele ja kirja efeslastele, kuid iseenesest mõista ei puuduta see kahtlus nende kirjade Pühast Vaimust inspireeritud sisu – aga sellest räägime allpool, peatükis «Kust me teame, et pühakiri on püha».

Samas mainivad Pauluse kirjad, millest mõned on kirjutatud varem kui evangeeliumid (Paulus kirjutas 51. ja 66. aastate vahel) peamisi sündmusi Jeesuse elust, mis muuseas kattuvad täpselt sellega, millest kirjutavad evangeeliumid. Näiteks võiksin tuua kõige tähtsama: «Issand Jeesus, sellel ööl kui ta ära anti, võttis leiva, tänas, murdis, andis oma jüngritele ja ütles: võtke ja sööge sellest, teie kõik, see on minu Ihu, mis teie eest ära antakse ...»; «Ma olen teile rääkinud, et Kristus suri meie pattude eest ja maeti ning tõusis üles kolmandal päeval, nagu ütleb Kiri, ja et ta ilmus Keefasele ning hiljem üheteistkümnele. Hiljem nägi teda enam kui viissada venda, kellest paljud elavad veel praegugi, ainult mõned on ära surnud.»

Lõpuks võime teha järgmise järelduse – kristlikud dokumendid annavad meile kindlat teavet selle kohta, et Jeesus Kristus, Jumala Poeg, on ajalooline isik.

MIDA KIRJUTASID JEESUSEST ROOMLASED

Roomlaste jaoks polnud Jeesust olemaski. Nende jaoks oli Palestiina üks kõige ebameeldivamate provintsidest, mis tõi vähe kasu ja palju tüli. Juudid olid neile vastumeelsed ja mõistetamatud. See ei käinud ainult nende hügieeni, vaid ka nende kultuurituse ja religioosse fanatismi kohta, mis ei olnud roomlaste meelest millegagi õigustatud ja tundus kõrkusena.

Tõsiasi, et selles kauges provintsis tõusis prohvet, kes tegi imesid (sellest provintsisst võis oodata kõike) ja kes pärast mõistetati surma süüdistatuna mässamises (lausa õnn, et midagi hullemat ei juhtunud), oli liialt tähtsusetu intsident selleks, et tõmmata endale mõne rooma kõrge ametikandja tähelepanu. Oli ju tähtsamaid asju. Roomlased märkasid Jeesust ainult kristlaste pärast.

Nende rooma kirjameeste hulgas, kes Jeesust mainivad, oli esimene Plinius noorem, kes saabus 111. aastal keisri legaadina Bitüüniasse. Ta oli tõsine teadlane. Tähelepanuväärse osa teabest selle mehe tegevuse kohta saame tema kirjavahetusest, mis säilis tänu sellele, et ta igast keiser Traianusele läkitatud raportist püüdlis ka endale koopia jätta. Nii said keisri arhiivi saladused selles osas ka üldsusele teatavaks.

Plinius oli tõsine ja intelligentne inimene, hea administraator ja produktiivne kirjamees. 112. aastal saatis ta keisrile väga üksikasjalise kirja kristlaste kohta. Toetudes pealekaebajate tunnistustele, oli ta selle seksti liikmeid vahi alla võtnud. Ülekuulamiste käigus, mis vahel muutusid piinamisteks – ta toob näiteks kahe diakonissi ülekuulamise – ei tuvastatud nende juures mingit sea-

duserikkumist. Tõsiasi on, et kirja, et kristlastel on kombeks koguneda teatud päevadel enne päevatõusu ja laulda kiidulaule «Kristusele kui oma Jumalale». Peale selle annavad nad vande mitte varastada, mitte valetada ega abielu rikkuda. Ainult riigiusu preestrid nurisevad, et templid jäävad tühjaks ja kauplemine ohvrilihaga jääb soiku. Plinius küsib, kuidas peaksid rooma ametivõimud nendesse inimestesse suhtuma. Kõnealune kiri annab tunnistust sellest, kui elujõuline oli kristlus Väike-Aasias juba 111. aastal ja – mis on meie jaoks veelgi tähtsam – kes pidi Jeesus olema neile inimestele. Kordan veelkord tsiteeritud teksti: «kui oma Jumalale ...». Mitte Kristusele kui heale õpetajale Naatsaretist, isegi mitte Kristusele kui prohvetile. See on pagana tunnistus, kes püüdis olla objektiivne.

Rohkem informatsiooni leiame ajaloolaselt Tacituselt, kelle tundelisust ja kujutlusvõimet tasakaalustab harvaesinev kriitikameel ja püüdlikkus dokumentide analüüsimisel. Oma teoses «Annales» («Kroonika»), mille ta lõpetas enne aastat 117, mainib ajaloolane, et kui Rooma linnas oli toimunud tulekahju, tahtis keiser Nero juhtida tähelepanu kõrvale kuulujuttudelt, nagu oleks tema käskinud Rooma põlema süüdata, «veeretades süü nende kaela, kelle vastu ta pidas kõige valitumate sõnadena kõnesid, keda vihati nende häbiks ja kelle kogudusi ta nimetas kristlasteks. See nimi sai alguse Kristusest, kes Tiberiuse valitsemise ajal Pontsius Pilaatuse poolt surma mõistetati. Uuesti puhkes see enam mitte ainult Juudamaal, kus see kurjust tekkis, vaid ka Pealinnas, kuhu voolab kokku kõik mis kole ja häbiväärne, ning leiab rohkearvuliselt poolehoidjaid». See, kõige tähtsama ladinapärase ajaloolase märges tõestab, et juba 30 aastat pärast Jeesuse surma oli Roomas arvukalt kristlasi.

Kolmandaks rooma ajaloolaseks, kes kristlastest räägib, oli Suetonius. Oma teoses «Kaheteistkümne keisri elulood» (120. a.) mainib ta neid kahel korral. Esimeses kohas kinnitab ta, et keiser Nero valitsemise ajal määrati piinarikkasse surma kristlasi, inimesi, kes tunnistasid uut kuritegelikku usku. Kui aga jutt oli Nero eelkäijast Claudiuselt (see on teine koht), räägib ta, et Claudius pagendas Rooma linnast juudid, kes Chrestose poolt üles ässitatuna põhjustasid korduvalt rahvarahutusi. See väljaajamine leidis aset 49. ja 50. aasta paiku. Sellest tunnistab ka püha Luukas oma Apostlite tegude raamatus, kui ta räägib, et püha Paulus kohtas Korintoses üht juudi perekonda, kes olid Roomast pagendatud. Aga «Chrestos» ei ole kirjaviga, see on lihtsalt kreeka keelne vaste heebreata sõnale «messias» (Tacitus nimetab kristlasi «chrestiani»).

Suetoniuse märges annab meile teavet ka selle kohta, et 20 aastat pärast Jeesuse surma moodustasid need, kes temasse uskusid, Roomas märkimisväärse inimrühma.

Niipalju on kirjutatud Jeesusest roomlased. Arvestades nende suhtumist juutidesse on seda väga palju. Nende lühikesed sisukad märkused lubavad meil väita, et Jeesus löödi risti Pontsius Pilaatuse ajal, ja mis kõige tähtsam – esimesed usklikud austasid teda nagu oma Jumalat.

Liturgia Vatikani II kirikukogu järgi

diakon Pentti Laukama loengu üleskirjutus

Kristliku liturgia ajalooline lähtekoht on juudi sünagogiliterurgia. Esimesed kristlased olid juudid, kes jätkasid sama traditsiooni, arendades seda oma suunas. Kõik need liturgia osad, mida me tänapäevase kristlikus liturgias näeme, olid olemas ka sünagogis. Teiseks allikaks on kindlasti Jeesuse enda sõnad: tehke seda minu mälestuseks. Missat pidades teeme nii nagu Kristus tegi, see polnud kristlastele mitte mistahes sõõmaeg, vaid see, mida Jeesus oli pidanud. Sünagoogist on üle võetud palve ja lugemised, Kristuselt Tema ohver – Viimse õhtusõõmaaja meenutus. Selles mõttes on liturgia püsinud muutumata oma algaegadest peale. Näiteks praegugi kasutatav II missakaanon pärineb umbes aastast 200. See ei tähenda, et mainitud ajal kasutati ainult seda kaanonit, kuna seda aega kutsutakse liturgilise improvisatsiooni perioodiks. Ühestsamast lähtepunktist alguse saanud liturgia arenes edaspidi maailma eri paigus üsna erinevalt. XV sajandil püüti luua ühtset liturgiat kogu kirikule. Siiski lubati teatud kohalikke erinevusi – mida kinnitab omakorda ka viimane kirikukogu – et liturgia oleks igale rahvale arusaadav ja tema traditsiooniga kooskõlas.

Kui ma püüaksin vastata küsimusele: mida tuleks igal katoliiklasel tänapäevasest liturgiast teada, siis kõige paremini saaksin seda teha, pöördudes Vatikani II kirikukogu vastavate dokumentide juurde. Eelkõige pean ma silmas kirikukogu dekreeti: «Pühast Liturgiast». Muidugi pole see kaugeltki kõik, mida kirik liturgia kohta on avaldanud, ometi saame sellest üsna hea ülevaate peamistest seisukohtadest. Kõnesoleva dokumendi algus kirjeldab meile, mis sünnib liturgias. Liturgia all mõeldakse ennekõike Euharistiat, Armulaua pühitsemist, mille kaudu saab teoks meie lunastustöö. See on usklikele inimestele parimaks vahendiks kogeda ja tunnistada teiste Kristuse müsteeriumi. Muidugimõista ei olnud kirikukogul sellest juttu esimest korda. Kirik on alati nii õpetanud, kuid varem oli rõhk asetunud mujale. Enne II Vaticanumi oli kogudus kirikus vaid pealtvaataja rollis. Veel tänapäevalgi võib näha meie pühakodades vanu inimesi, kes nagu ei kuuleks ega näekski seda, mis altaril ja kirikus sünnib. Nad on süvenenud oma missaraamatusse või veelgi sagedamini loevad roosipärga. Sellega ei tee nad küll midagi paha, sest nii on neid õpetatud omal ajal, kui missal osalemine tähendas vaid kohalviibimist. Vatikani II kirikukogu tõstis aga selgesti esile põhimõtteliselt erineva käsitluse. Liturgias kogevad ja tunnistavad kristlased teiste Kristuse saladustest. Muidugi ei tähenda see, et kõik missal sünnib, oleneb ainult kogudusest. Sellest tunnistab kirikukogu dokument nii ammendavas sõnastuses, et tooksin siin meelega ära ühe otsese tsitaadi: «*Et oma lunastustööd täide viia, on Kristus oma kirikus alati kohal, eriti aga liturgias. Siin on Ta ligi nii missaohvri enda kui ohvrit toova preestri isiku näol. Ta ohverdab ennast preestri vahendusel, nii nagu ta kord ohverdada ennast ristiil, kuid veelgi suuremal määral on ta ligi Armulaualeivas ja -veinis. Samuti on ta oma väega*

kohal sakramentides, nii et alati kui kedagi ristitakse, ristib Kristus ise; Ta on ligi oma Sõnas, nii et kui kirikus loetakse Pühakirja, siis kõneleb Kristus ise. Lõpuks on Ta ligiolev siis, kui Kirik palvetab ja laulab, nii nagu ta tõotas: 'Kui kaks või kolm minu nimel koos on, siis olen mina nende keskel' (Mt 18.20).»

Niisiis toimub kõik, mis liturgias sünnib, Kristuse aktiivsel kohalolul, kuid see ei sünni ilma koguduse osavõtmiseta, vaid väljendab nimelt Kristuse tööd koguduses. Dokumendis öeldakse, et «liturgia on kõrgpunkt, mille poole Kirik püüab, ning samas allikas, millest Kirik saab kogu oma jõu». Ja see näitab meile, et katoliku kirikus, erinevalt teistest kirikutest, on muul kogudusetööl õigustus ainult sellepärast, et see on suunatud jumalateenistusele. Et liturgia võiks olla kiriku elu kõrgpunkt ja selle elujõulisuse allikas, peab tal olema tähtis koht koguduse kõigi funktsioonide hulgas. Ja see saab alguse siis, kui usklikud võtavad jumalateenistusest osa teadlikult, aktiivselt ja viljakalt. See ei ole üksnes kiriku liturgilisest traditsioonist lähtuv mõtteviis, vaid piiblit põhinev ilmutuslik tõde. Peetruse esimeses kirjas öeldakse selgesti, kes me oleme: valitud sugu, kuninglik vaimulik seisus, püha hõim ja Jumala enda rahvas. Selle rahva liikmed oleme me ristimise läbi. Ristimise läbi on meil alati koht koguduse keskel. Sellepärast on katoliku kiriku ukse juures pühitsetud vee nõu, milles olev vesi meenutab meie ristimist. Ja just ristimisele toetudes peamegi võtma liturgiast aktiivselt osa. Kirikukogu tegi vaimulikele ülesandeks kasvatada koguduseliikmeid võimelisteks liturgias aktiivselt osalema, st ülesanne anti kirikukogu liturgilisele toimkonnale. Missa, mida me tänapäeval peame, on just selle töö tulemus. See erineb vanast, Tridenti kirikukogu missast paljude üksikasjade poolest, sest II Vaticanum seadis eesmärgiks kõikide eri aegade jooksul tekkinud kihistuste ja korduste eemaldamise missatekstist, et kaoks tarbetu keerulisus, et tekst oleks selge ja arusaadav. Alguses, kui uus missa kasutusele võeti, heideti sellele mõnelgi pool ette lausa banaalsust. Mõistmatuse põhjuseks oli aga pigem see, et kõiki uue missa võimalusi ei võetud kohe kasutusele. Näiteks Soomes, kus mainitud tekst võeti kasutusele kuuekümnendate aastate lõpul, saadi alles möödunud aastal täieliku missatõlkega valmis. See tähendab, et alles nüüd saame seal lahe põhjapoolel kasutada valikuvõimalust nende tekstide vahel, mida uus missaal meile selleks puhuks pakub. Nii saame uut missat hinnata hoopis teisest vaatenurgast. See ei ole enam liigilhtne skeem, mis kordub igal pühapäeval, vaid midagi, mis pühapäevast pühapäeva elab, nii et iga pühapäev saab oma näo. Mõistan hästi, et missaali tõlkimine on Eesti katoliku kiriku käsutuses olevate jõududega arvestades hiigeltöö ja soovin vaid, et saaksite selle valmis nii pea kui võimalik – kuid meil Soomeski nõudis see töö parkümmend aastat.

Kui me läheme kirikukogu dokumentides talletatuga edasi, siis torkab silma, et igähele peab missa käigus olema oma konkreetne ülesanne – nii piiskopil, preestril, diakonil, kogudusel kui kooril. See tähendab, et kui keegi osaleb missal, siis nimelt selle ülesandega, mis tal on. Varem oli ju sageli nii, et pidulikel piiskopimissadel tähtis mõni preester ülemdiakoni või isegi missateenri funktsiooni. Tänapäeval seda enam ei näe. Kui mina osalen jumalateenistusel, siis on minu ülesanne teenida dia-

konina. Muidugi, kui missateenrit ei ole, võin täita ka tema funktsiooni, kuid see ei lisa näiteks piiskopimissale väärikust, kui diakonitena teenivad preestrid ja missateenritena diakonid. Igaüks peab olema uhke oma ülesande üle, ning kui me oleme koguduse lihtliikmed, siis võtame sedagi tõsiselt.

Kirikukogu otsuse järgi peab liturgia olema meeltülendav, kuid mitte toretsev – laulude keerulisusele, lauluhäälte kaunidusele või massilisusele orienteeritud. Liturgia peab olema lihtne, kuid niisugune, mis suudab kogudust kaasa haarata. Samas on antud võimalus, et preester või keegi, kes on saanud vastava ülesande, misat selle käigus kommenteerib.

Koor ei ole mingi eriline institutsioon, vaid osa kogudusest, mis kutsub kogudust üles teenistusest aktiivselt osa võtma, töötades ise selle vormishoidjana.

«Konstitutsioon pühast liturgiast» nägi ilmavalgust 1963. aastal, mil arvati, et ladina keel tuleb põhimõtteliselt alal hoida ja selle kõrval võetagu erandjuhtudel kasutusele ka rahvakeel, kuid praktika on meile tõestanud, et see polnud võimalik. Kui vanasse tammi tehti auk, viis vool kogu tammi minema. Nüüd püütakse eri piiskopkondades ja kogudustes ladina keelt väheselgi määral säilitada, et inimesed oskaksid ladinakeelsete missade vastuseid selleks puhuks, kui kogudusse tuleb väliskülastisi, kuid sellega taotlused ka piirduvad. Muidugi on see kurb, kui suur osa möödunud aegade pärandist kaob, kuid teisalt peame meeles pidama, mis tingis liturgilise uuenduse – nõudmine missal aktiivse osalemise järgi.

Teine tähtis uuendus oli lektionaarireform – pühapäevaste pühakirjalugemist jagamine kolme tsükliks, mis korduvad iga kolme aasta tagant, st et kogu piibel loetakse liturgias läbi kolme aasta jooksul. Samuti juhiti tähelepanu sellele, et jutlus kuuluks põhimõtteliselt iga missa koosseisu, rääkimata pühapäevasest missast. Oratio universalis – ustavate eestpalve, peab aset leidma iga missa ajal. Tegelikult muutus ka missa ülesehitus. Kui sajandi alguses räägiti, et missa peamine osa on Armulaua pühitsemine, millele eelneb sissejuhatus, nn eelmisa, siis Vatikani II kk järgi eristatakse missal kaks oma tähtsusest võrdset osa – Sõnaliturgia ja Armulauliturgia. Kui vanasti loeti missal osalenuiks ka neid, kes andide pühitsemise, konsekratsiooni ajaks kohale jõudsid, siis reform viitab sellele, et missale ei tohi hilineda – Sõna ja Armulaud on võrdselt tähtsad. See õpetus ei hõlma üksnes missat, vaid ka kõiki teisi sakramente. Ka nende talitustel muutub pühakirja lugemine sakramendi endaga tähtsusest võrdseks. Kui enne ristimist loetakse pühakirja, siis pole see lihtsalt sissejuhatus, vaid talituse esimene osa. Kõigi sakramentide talitused peavad võimaldama kogudusel neist aktiivselt osa võtta. Seetõttu on talituste skeemist ja tekstidest eemaldatud kõik liigne, ning kui te olete nende tekstidega tuttavad, siis teate, kui elavad ja paljuütlevad need talitused on. Samas soovitatakse, kui see on vähegi võimalik, pidada kõik sakramentide talitused missa sees. Paljudes maades on saanud tavaks, et uued koguduseliikmed ristitakse alati pühapäeval tähtsaimal missal jutluse järel. Pange tähele – kogudus on sel hetkel kohal, kui ta uue liikme saab, kui mõjus märk see on Jumala Vaimu tööst.

Vatikani II kirikukogu liturgiline reform on mõjutanud suuresti ka teiste kirikute liturgiakäsitlust. Näiteks

Soomes on paljudes luterlikes kirikuhoonetes pööratud altar näoga rahva poole ja liturgiliste raamatute uutes versioonides kohtab palju katoliiklaste viimaselt kirikukogult ülevõetud elemente. Tähelepanuväärne on ka huvi, mida õigeusu kirik on reformi suhtes ilmutanud, ehkki nende kaanonid näevad liturgiat muutumatuks. See tõestab, et uuendus oli kaua ja põhjalikult ette valmistatud ja et selle mõnede elementide heakskiitmine või ülevõtmine polnud üksnes meeleolu, vaid tunnustus kirikukogu teoloogilisele mõttele.

Samal ajal on katoliku kirikus palju oma liturgia ja kirikuseadusega partikulaarkirikuid, kes pärast lahusolekut katoliku kirikusse tagasipöördumise järel säilitasid oma traditsiooni. Neid kirikuid on üsna mitu (vt «Kiriku elu» september/1990), samas säilitatakse Milaanos ambrosiaanlikku liturgiat, ja seda kirikuvõimude loal. Iseenesest mõista mõjutas reform neid liturgiatüüpe ainult kaudselt.

Käsitleva temaga seoses tahaksin rääkida veel kiriku tunnipalvetest, mille aluseks on kloostrites kasutatav palvesüsteem. Lääne kloostritraditsioonis kujunes tavaks, et igal kolmandal tunnil koguneti palveks. Vähehaaval kujunes see kohustuslikuks ka nendele vaimulikele, kes ei elanud kloostris. Veel üsna hiljuti oli preestri tundemärgiks paks raamat, mida ta alati endaga kaasas kandis ja seda aegajalt luges. Midagi oli aga siiski läinud viltu, näiteks õöpäeva tundide ajad. Esimest hommikupalvet loeti hilja õhtul. Eri sugupõlvad olid lisanud omalt poolt palveid juurde, nii et sellest tekkis paras dzhungel. Vatikani II kk reformeeris breviaari, st viis selle tagasi algpõhimõtete juurde, et hommikupalved peetaks hommikul ja õhtupalved õhtul, ning vabastas tunnipalved liigest ballastist, mis oli just ilmikvaimulikele raske kanda. Kloostrid järgivad siiaaani põhimõtet palvetada igal kolmandal tunnil. Ilmikvaimulike kohustuste hulka kuulub breviaari lugemine neljal korral – hommikul (ad laudes), keskpäeval (ad horam mediam) ja õhtul (ad vespere), millele lisandub vahetult enne magamaminekut peetav lühike lõpetuspalve (completorium). Viimasel ajal on ilmunud breviaarid juba paljudes keeltes. Varem olid ladinakeelsed tunnipalved teeninud ka vahendina vaimulike ladina keele oskuse elushoidmiseks.

Üheks uuenduseks oli ka see, et kirikukogu soovitas tunnipalvete lugemist ka ilmikule. Seda ei muudetud kohustuslikuks, vaid pakuti välja võimalus palveelu rikastamiseks, millest on tänapäeval paljud inimesed leidnud endale kasuliku pidepunkti, seda enam, et nad palvetavad nii koos kogu kirikuga. Tunnipalved on lihtsa ülesehitusega, nad koosnevad psalmidest, piiblitugemistest ja palvetest. Psalmid loetakse läbi nelja nädala jooksul, ja sarnaselt lektionaarile kogu piibel kolme aasta jooksul. Sellega soovib kirik kasvatada kõigisse oma liikmetesse piiblitundmist. Praktikas on ilmikud leidnud breviaaris oma usuelu selgroo just privaatsel palvetamise kujul, ilma et kogunetaks gruppidesse.

Muidugimõista polnud kõik vale, mis liturgias enne Vatikani II kk oli sündinud. Samuti ei pretendeerinud viimane kirikukogu lõplikusele, nagu omaaegne Tridentinum. Lihtsalt meie aja inimesele oli vaja teistsugust käsitlust ja on selge, et seegi reform ei pruugi olla viimane, on ju selles palju meie aja inimese mõtet – palju meist enestest.

Eestlane jesuiitmärter Tartust (surnud 1602)

Rootsi krooni endale kiskunud, kuulutas Södermanlandi hertsog Karl sõja oma õepojale, Poola Sigismundile. Ta tungis Liivimaale aastal 1600 ja juba detsembrikuul piiras ta Tartut. See linn langes ta kätte aadli kereetel juba 25. jaanuaril 1601.

Linna üleandmishetkel leidis säälses jesuiitide kolleegiumis ainult 3 ordupreestrit (Kristof Spotek, Martin Antonij ja Johannes-Ambroosius Welter) ja 4 ilmikvenda (Sebastian Markowicz, Johannes Estko ja Nikolaus Krzywowanziewicz ja Mattias Vitriar). Neid nimesid sisaldav ürik lisab Johannes Estko nimele juure: «Estonczyk» - eestlane. Nähtavasti on siis siin tegemist sündinud eestlasega.

Kolm päeva pärast Tartu vallutamist ilmus hertsog Karl jesuiitide kolleegiumi ning laskis enda ette tuua preestrid ja vennad. Neid silmates puistas ta nad arvuka hulga aadlike juuresolekul ülehirmsaimate sõimusõnadega, nimetades neid «kelmeks, prassijaiks ja inimeste eksitajaiks».

Saades luba rääkida, tähendas üks paatreid lühidalt ja alandlikult, et Jeesuse seltsi liikmed polevat ei prassijad ega eksitajad.

Nüüd laiutus hertsog sõimus paavsti vastu, keda ta nimetas Kristuse vastaseks, ja Kiriku ning ta õpetuse vastu. Südikalt võttis sõna nüüd paater Spotek ja Pühale Kirjale tuginedes lõi tagasi süüdistused paavsti vastu. Kartmatult palus ta hertsogi Kirikut, paavsti ja pühakuid mitte nõnda laimata. See vapper vastutõrje hämmastas hertsogit. Ta tunnistas, et nii avameelselt ei ole talle keegi veel vastu astunud, ja lahkus paatrest üsna armulikuna. Jah, ta töötas neile koguni oma kaitset ja armulikust.

Kuid hertsogi ümbruskond, eriti ta väejuht Sommer, mõistsid teda jälle ümber mõjutada. Sommer oli jesuiitide vaenlane. Juba kohe pärast oma Tartu tulekut tungis ta kolleegiumi ruumesse ja laskis läbi otsida kõik nurgad, kapid ja isegi voodid. Teenri reetmise tõttu leiti paik, kus hoiti hõbedasi kirikuriistu. Need riisuti ära. Raha väljapressimiseks saatis ta paatrid linna enda lahtiostuks 3 000 taalrit tooma. Nad võisid aga ainult 2 taalrit korjata. Vihaselt viskas Sommer raha maha ja laskis kõiksugu solvamiste saatel kõik 7 meest ühte väikesesse kambrisse vangistada. Kaastunde sunnil nõutas üks Sommeri teener vangidele hädatarvilikumat. Ta sõandas koguni ütelda oma isandale: «Jumal nuhtleb Teid veel selle eest, et nii jõledalt ja pälvimatult lõõte neid mehi.»

Sommer aga narris vaeseid vange ülbeimal kombel. Ühte venda laskis ta narri riietes, oda käes, oma laua ääres valvata. Kaks paatrit pidid teda saatma, püssid õlal. Ka tema õistel olenguil pidid kohal olema need ebaharilikud sõdurid. Siis laskis ta neid hobuseil läbi linna sõidutada sõdurite ja põõbli pilkeks. Kolm kuud pidid seitse vangit võetma kitsas kloostrikongis, alatasa kahe sõduri valvatuina. Siis viidi nad jälle kolmeks kuuks ühte Tartu kindluse kitsasse ruumi. Vaevaga soetasid nad endale loa saata ümbruskonda üliõpilane Roncius, kes neile eluüalpidamist kerjas.

Pärast kuuekuist vangitust viidi nad aheldatult härjavankrites Tallinna ja paigutati säääl ühte lagunenud majja toomkiriku lähedal. Siin oli vangistus veel valjem ja ravi veel halvem. Vaevalt võis saada eluüalpidamist.

1. augustil 1601 viidi vangid ühel viletsal laeval, kus puudus isegi hädavajalikuim, Turu linna Soomes. 15. augustil jõudsid nad Stokholmi, samuti ka Tartu praost kirikhärra Lajsee'st Galiitsiast, ülalmainitud üliõpilane Roncius ja palju teisi poolakaid.

Maaltaetud paigutati Stokholmi lähedusse. Paater Martin Antonij ja Ambroosius Welter jäid ühes teistega armetusse Wentholmi mõisa, 2 penikoormat Stokholmist. Paater Kristof Spotek 4 ilmikvenna ja üliõpilase Ronciusega jäid Gripsholmi, 7 kilomeetrit Stokholmist.

Kui esmalt nimetatud preestrid evisid vähegi talutavat kohtlemist, läks paater Spotekil ilmikvendadega väga halvasti. Nad heideti pimedasse, haisevasse urkasse. Kõik, mis nad senini olid kannatanud, oli mäng selle korval, mis nad pidid kannatama Gripsholmis. Kõige tarviliku puudumise kõrval pidid nad õöl kui päeval kandma ahelaid. Nende pääpadjaks oli raudne kaelavõru, mis nii kõrgele müüri külge oli kinnitatud, et vangid istuda ega lamada ei võinud. Kaelavõrude lukustaja oli 16-naelaline lukk, mis oma raskuse tõttu allapoole kiskus. Julm leiutus!

Pole ime, et vangid lahtipuhkevale tõvele vastu pan-na ei suutnud ja lühikese ajaga surid. Esimese ohvrina langes 14. juunil 1602 paater Kristof Spotek, alles 28 aastat vana. Samal päeval suri ilmikvend Johannes Estko (eestlane), 43 aastat vana, 6 aastat Jeesuse seltsis olnud. 28. juunil vabastas surm ka vend Mattias Vitriar'i (23 aastat vana) ja Nikolaus Krzywowanziewicz (36 aastat vana) nende raskest kannatusest. Nende ustavalt alluv teener, üliõpilane Roncius muretses laipade matmise eest.

Kolm ellujäänud jesuiiti leidsid paremaid eluolusid. Ja kui Wolmari vallutamisel sattus poola vangi Karl Karlsson Gyllenhjelm, Södermanlandi Karli lihane poeg, näis vabanemispäev vangidele koitvat. Vahetuslääbirääkimised aga venisid veel kuid. Septembrikuul 1605. aastal viidi nad valve all Stralsundi. Viimaks ometi vabanenuina tõttasid nad lähimasse kirikusse Jumalat tänama kõigi ta häätegude ja armu eest, mis ta neile vangis olles oli lasknud osaks saada. Neil oli nende 5 aasta kestel vahetevahel võimalus olnud oma preestriametit tarvitada, rootsi katoliiklaste pihti kuulata, jutlusi pidada, surijaid abistada ja oma kaasvangide suurt häda pehmen-dada.

Paater Johannes Welter oleks meeeldi jälle tagasi pöördunud oma endisele misjonitegevusele Eestis, suri aga 23. septembril 1610 aastal Braunsbergis. Säälsamas suri ka vend Sebastian Markowicz, aprillis 1626. Paater Martin Antonij suri 26. mail 1628. a.

Eduard Profittlich

Märkus: Johannes Möhleri «Märtrikujusid rootsi misjoniloost, trükkimata allikate järgi kirjeldatud, Aachen 1923» järele.

"Kiriku Elu" Nr. 3 1937. a.

Uudised

Paavst Johannes Paulus teiselt ilmus maikuu teisel päeval uus, ühekümnendik "Centesimus annus", mis on mõeldud esimese sotsiaalküsimusi käsitleva, paavst Leo XIII, entsüklika "Rerum Novarum" sajandaks aastapäevaks. Johannes Paulus II sotsiaalentsüklika võeti vastu suure huviga, kuna ta näeb uue ühiskonna mudelina mitte kapitalismi või sotsialismi, mis põhinevad klassivõitlusel, vaid kapitalistide ja töölisklassi ühistöö põhinevaid tootmissuhteid. Midagi sarnast oli Mussolini-aegses Itaalias, kuid siis ei jõudnud see süsteem välja areneda. Tänapäeva maailmas pole enam määravaks tootmisvahendite omamine, vaid juurdepääs informatsioonile ja tipptehnoloogiatele, seega inimese kellel on informatsioon ja oskus seda kasutada. Majandus ei tohi aga olla ainsaks ühiskonna elu reguleerivaks teguriks, vaid sellest palju tähtsam on hoolekanne iga inimese eest.

Oma praegu kestval Poola visiidil on Paavst valinud jutluste teemaks 10 käsku, millega ta rõhutab moraalsuse vajadust vaba Poola kontekstis. Poolas elab praegu 38 miljonit inimest, kellest 95% on katoliiklased. Katoliku kogudusi 8500, katoliiklike organisatsioonide residentse ja kloosterid kokku 9500. Piiskoppe on 106. preesterid 22335, orduinimesi 27500.

29. mail nimetas paavst 22 uut kardinali, kes saavad kardinalikübara täpselt kuu aega hiljem toimival Kardinalide Kolleegiumi üldkoosolekul. 1979. aastal "in pectore" ametisse nimetatud kardinal oli Shanghai piiskop Ignatius Gong Pinmei. Praegu on kardinale kokku 170, kellest 120 on hääleõiguslikud. Eurooplasi 91, ameeriklasi 23, kellest 20 Põhja-Ameerikast. Aafriklasi 17, Aasiast 15, okeaanlasi 4. 101 kardinali on praeguse paavsti nimetatud.

Vatikani riigisekretär Angelo Sodano on teatanud, et paavstil on kavas teha 1992. aastal N. Liitu "sümboolne" visiit. Paavsti esimene külaskäik hõlmab ilmselt ainult Moskvat. Baltimaid ja N. Liidu teisi piirkondi kus elab katoliiklasi, külastab paavst oma tulevaste visiitide ajal.

Moskva vastnimetatud peapiiskop Taddeusz Kondruszewicz on sattunud raskustesse oma kohuste täitmisega Moskvast. Esialgu pole tal õnnestunud leida linnast ei korterit ega tööruume. Peale selle ütles N. Liidu usuasjade nõukogu aseesimees, et ta ei tunnista Kondruszewiczit, kuna piiskopi nimetamisest pole usuasjade nõukogu eelnevalt konsulteeritud. Enne sõda asus administratuuri alal 200 000 katoliiklast (Volga sakslased välja arvatud) Praegune katoliiklaste arv Venemaal on teadmata.

Käesoleva aasta 3. ja 4. mail toimus Soomes, Stella Marises, Põhjamaade roomakatoliiklike ajakirjanike iga-aastane kokkutulek. Külalistena olid kutsutud ka Baltikum esindajad, kellest liiga hilja väljasaadetud kutsete tõttu jõudis kohale ainult Eesti esindaja - "Kiriku elu" toimetaja. Viimane tegi ettekande eesti katoliiklaste häälekandja sõjajärgsest tegevusest. Põhjamaade katoliiklikud ajakirjanikud lubasid "Kiriku elule" organiseerida Vatikani, umbes kuuekümneme leheküljelise, infobülletääni, mis kõige aktuaalsemad uudised vahetult eesti lugejani tooks.

Järgmine "Kiriku Elu" number ilmub augustikuu keskel või vähemalt teisest poolest, praeguste plaanide kohaselt 15. augustiks.

JUULI

- e 1. 1 Mo 18,16-33; Ps 103; Mt 8,18-22
t 2. 1 Mo 19,15-29; Ps 25; Mt 8,23-27
k 3. APOSTEL TOOMASE PÜHA.
Ef 2,19-22; Ps 117; Jh 20,24-29
n 4. 1 Mo 22,1-19; Ps 115; Mt 9,1-8
ELISABETH PORTUGALIST.
r 5. 1 Mo 23,1-4.19. 24,1-8.62-67; Ps 106; Mt 9,9-13
ANTONIUS MARIA ZACCARIA, PREESTER.
l 6. 1 Mo 27,1-5.15-29; Ps 135; Mt 9,14-17
MARIA GORETTI, NEITSI JA MÄRTER.
P 7. Tavalise liturgilise perioodi XIV pühapäev
Hs 2,2-5; Ps 123; 2 Ko 12,7-10; Mk 6,1-6
e 8. 1 Mo 28,10-22a; Ps 91; Mt 9,18-26
t 9. 1 Mo 32,23-33; Ps 17; Mt 9,32-38
k 10. 1 Mo 41,55-57. 42,5-7a.17-24a; Ps 33; Mt 10,1-7
n 11. BENEDICTUS, ABT. MÄLESTUSPÄEV.
1 Mo 44,18-21.23b-29. 45,1-5; Ps 105; Mt 10,7-15
r 12. 1 Mo 46,1-7.28-30; Ps 37; Mt 10,16-23
l 13. 1 Mo 49,29-33. 50,13-24; Ps 105; Mt 10,24-33
HEINRICH. ISA MIKELIS KRUMPANSI
SURMAPÄEV (1987)
P 14. Tavalise liturgilise perioodi XV pühapäev
Am 7,12-15; Ps 85; Ef 1,3-14; Mk 6,7-13
CAMILIUS LELLIST, PREESTER.
e 15. BONAVENTURA, PIISKOP JA KIRIKU
DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
2 Mo 1,8-14.22. Ps 124; Mt 10,34- 11,1
t 16. 2 Mo 2,1-15a; Ps 69; Mt 11,20-24
PNM. ILMUMINE KARMELI MÄEL.
k 17. 2 Mo 3,1-6.9-12; Ps 103; Mt 11,25-27
n 18. 2 Mo 3,13-20; Ps 105; Mt 11,28-30
r 19. 2 Mo 11,10-12.14; Ps 116; Mt 12,1-8
l 20. 2 Mo 12,37-42; Ps 136; Mt 12,14-21
P 21. Tavalise liturgilise perioodi XVI pühapäev
Jr 23,1-6; Ps 23; Ef 2,13-18; Mk 6,30-34
LAURENTIUS BRINDISIST, PREESTER JA
KIRIKU DOKTOR.
e 22. MAARJA MAGDALEENA. MÄLESTUSPÄEV.
2 Ko 5,14-17; Ps 63; Jh 20,1-2.11-18
t 23. 2 Mo 14,21- 15,1 Ps 2 Mo 15; Mt 12,46-50
BRIGITTA, PÜHENDUNU.
k 24. 2 Mo 16,1-5.9-15; Ps 78; Mt 13,1-9
n 25. APOSTEL JAAKOBUSE PÜHA. 2 Ko 4,7-15;
Ps 126; Mt 20,20-28
r 26. JOAKIM JA ANNA, PNM. VANEMAD. MÄ-
LESTUSPÄEV. 2 Mo 20,1-17; Ps 18; Mt 13,18-23
l 27. 2 Mo 24,3-8; Ps 50; Mt 13,24-30
P 28. Tavalise liturgilise perioodi XVII pühapäev
2 Kn 4,42-44; Ps 145; Ef 4,1-6; Jh 6,1-15
e 29. MARTA. MÄLESTUSPÄEV.
1 Jh 4,7-16; Ps 34; Jh 11,19-27
t 30. 2 Mo 33,7-11. 34,5b-9.28; Ps 103; Mt 13,36-43
PETRUS CHRYSOLOGUS, PIISKOP JA
KIRIKU DOKTOR
k 31. IGNATIUS LOYOLAST, PREESTER. MÄLES-
TUSPÄEV. 2 Mo 34,29-35; Ps 99; Mt 13,44-46

AUGUST

- n 1. ALFONS MARIA LIGUORIST, PIISKOP JA
KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
2 Mo 40,16-21.34-38; Ps 84; Mt 13,47-53
r 2. 3 Mo 23,1.4-11.15-16.27.34b-37; Ps 81; Mt 13,54-
58 EUSEBIUS VERCELLIST, PIISKOP.

- l 3. 3 Mo 25,1.8-17; Ps 67; Mt 14,1-12
P 4. Tavalise liturgilise perioodi XVIII pühapäev
2 Mo 16,2-4.12-15; Ps 78; Ef 4,17.20-24; Jh 6,24-
35 JEAN MARIA VIANNEI, PREESTER.
MÄLESTUSPÄEV.
e 5. 4 Mo 11,4b-15; Ps 81; Mt 14,13-21
P. MAARJA BASIILIKA PÜHITSEMISPÄEV.
t 6. ISSANDAMUUTMISE PÜHA. Tn 7,9-10-13-14;
Ps 97; Mk 9,2-10
k 7. 4 Mo 13,1-3a.25- 14,1.26-30.34-35; Ps 106; Mt
15,21-28 SIXTUS II, PAAVST JA TEMA KAAS-
LASED, MÄRTRID.
CAETANUS, PREESTER.
n 8. DOMINICUS, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV.
4 Mo 20,1-13; Ps 95; Mt 16,13-23
r 9. 5 Mo 4,32-40; Ps 77; Mt 16,24-28
l 10. LAURENTIUS, DIAKON JA MÄRTER.
KIRIKUPÜHA. 2 Ko 9,6-10; Ps 112; Jh 12,24-26
P 11. Tavalise liturgilise perioodi XIX pühapäev
1 Kn 19,4-8; Ps 34; Ef 4,30- 5,2; Jh 6,41-51
CLARA, NEITSI. MÄLESTUSPÄEV.
e 12. 5 Mo 10,12-22; Ps 148; Mt 17,22-27
t 13. 5 Mo 31,1-8; Ps 5 Mo 32; Mt 18,1-5.10.12-14
PONTIANUS, PAAVST JA HIPPOLYTUS,
PREESTER, MÄRTRID.
k 14. 5 Mo 34,1-12; Ps 66; Mt 18,15-20
n 15. PNM. TAEVASSEVÕTMISE SUURPÜHA.
Ap 11,19a. 12,1-6a.10ab; Ps 45; 2 Ko 15,20-27; Lk
1,39-56
r 16. Jo 24,1-13; Ps 136; Mt 19,3-12
ISTVAN (STEPHANUS) UNGARIST.
l 17. Jo 24,14-29; Ps 16; Mt 19,13-15
P 18. Tavalise liturgilise perioodi XX pühapäev
Op 9,1-6; Ps 34; Ef 5,15-20; Jh 6,51-58
e 19. Ko 2,11-19; Ps 106; Mt 19,16-22
JEAN EUDES, PREESTER.
t 20. BERNARD, ABT JA KIRIKU DOKTOR. MÄ-
LESTUSPÄEV. Ko 6,11-24a; Ps 85; Mt 19,23-30
k 21. Ko 9,6-15; Ps 21; Mt 20,1-6
PIUS X, PAAVST.
n 22. PNM. NEITSI JA KUNINGANNA. MÄLESTUS-
PÄEV. Ko 11,29-39a; Ps 40; Mt 22,1-14
r 23. Ru 1,1.3-6.14b-16.22; Ps 146; Mt 22,34-40
ROSA LIMAST, NEITSI.
l 24. APOSTEL BARTOLOMEUSE PÜHA.
Ap 21,9b-14; Ps 145; Jh 1,45-51
P 25. Tavalise liturgilise perioodi XXI pühapäev
Jo 24,1-2a.15-17.18b.; Ps 34; Ef 5,21-32; Jh 6,60-
69 LUDOVICUS. JOSEPH CALASANZISIST,
PREESTER.
e 26. 1 Te 1,2b-5.8b-10; Ps 149; Mt 23,13-22
t 27. MONICA. MÄLESTUSPÄEV.
1 Te 2,1-8; Ps 139; Mt 23,23-26
k 28. AUGUSTINUS, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR.
MÄLESTUSPÄEV
1 Te 2,9-13; Ps 139; Mt 23,27-32
n 29. RIŠTIJA JOHANNENESE MARTUÜRIUM.
MÄLESTUSPÄEV. Jr 1,17-19; Ps 71; Mk 6,17-29
r 30. 1 Te 4,1-8; Ps 97; Mt 25,1-13
l 31. 1 Te 4,9-12; Ps 98; Mt 25,14-30

SEPTEMBER

- P 1. Tavalise liturgilise perioodi XXII pühapäev
5 Mo 4,1-2.6-8; Ps 15; Jk 1,17-18.21b-22; Mk 7,1-
8.14-15.21- 23

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: 200001 TALLINN
Vene tn 18, tel 446367